

Pääkirjoitus

EMU – noin vuotta ennen

MIKA WIDGRÉN

VTT, tutkimusjohtaja

Yrjö Jahnssonin säätiö

EU:n komissio julkaisi hiljattain ylioptimistiseksi moititun näkemyksensä jäsenmaiden EMU-kelpoisuudesta. Vastaavanlaiseen arviointiin perustuu aikanaan myös komission esitys EMUn kolmanteen vaiheeseen vuonna 1999 kelpuutettavista maista, mihin valtionpäämiesten kokoonpanossa kokoontuva ministerineuvosto perustaa päätöksensä EMUun mukaan tulevista maista.

Jos tulkitsee komission nykyistä näkemystä kuten esitystä, se kelpuuttaisi 13 maata mukaan EMUn kolmanteen vaiheeseen. Vain Italia ja Kreikka jäisivät aluksi ulkopuolelle mahdollisesti omasta tahdostaan jäävien Tanskan ja Ison-Britannian lisäksi. Komission näkemys viimeistään osoittaa, miten konvergenssikriteerit tarvittaessa joustavat ainakin aloitteentekijän niitä tulkitessa.

Komissiota voi syyttää myös ylioptimismista, mutta tämäntyyppinen esitys ministerineuvostolle on varsin todennäköinen myös ensi keväänä, vaikka tilastot näyttäisivät suunnilleen nykyisiä lukemia jäsenmaiden menestyksessä konvergenssikriteerien suhteen.

Kaikkein suoraviivaisin perustelu komission ilmeiselle mieltymykselle laajaa EMUa koh-

taan on se, että komissiolla on tehtävänänsä edistää integraatiota. Komissio on myös EU:n asialistan kontrolloija, jolloin se voi tulkita konvergenssikriteerejä esityksessään miten haluaa. Maastrichtin sopimuksessa todetaan, että EMUn kolmas vaihe alkaa viimeistään 1.1.1999 ja että siihen tulevat mukaan ministerineuvoston määrääneemmistöllä hyväksymät maat. Kyseessä on poliittinen päätös, jolloin myöskään mikään automatiikka ei käännä lähentymiskriteerien toteutumista tai toteutumattomuutta EMU-jäsenyydeksi.

Varsinainen EMU-päätöksentekijä ministerineuvosto kokoaa ensi kevään päätöksessä kansalliset eturistiriidat lopulliseksi EMU-aloituskokoonpanoksi. Ristiriitoja on ainakin konvergenssikriteerien puhtaan ja väljän tulkinnan välillä, mutta varmasti myös sen takia, että toisille maille toiset maat sopivat EMU-kumppaneiksi paremmin kuin jotkut muut maat. Ranskalle Italia olisi vahvan ulkomaankauppalinkin vuoksi mieluisampi kumppani kuin Italia on Saksalle heikon konvergenssimenestyksen vuoksi. Tästä seuraa myös se, että joillekin maille laaja EMU olisi parempi kuin suppea, mutta yleisesti voitaneen ajatella, että ministe-

rineuvoston ristiriitojen yhteensovittaminen vie todennäköisemmin kohti suppeaa kuin laajaa EMUa.

Tietysti voi idealistisesti ajatella, että jäsenmaat kokoontuvat syvän yhteisymmärryksen hengessä päättämään EMUn aloituskokoonpanosta eikä kansallisilla eduilla olisi kovin suurta sijaa tässä näytelmässä. Toisaalta voi vastata, miksi esimerkiksi Ranska halusi kaataa komission neuvotteleman GATT-kompromissin vuosikymmenen alussa tai, miksi Iso-Britannian hullu lehmä jarrutti hallitusten välistä konferenssia viime vuonna.

Komission kannalta myönteinen aloite edistää laajaa EMUa, koska on luultavaa, että ministerineuvoston on vaikeampi muuttaa yksittäisen maan osalta komission näyttämä vihreä valo punaiseksi kuin päinvastoin. Komission rooli on todennäköisesti vahvimmillaan, jos vain pieni joukko maita ylittää riman kaikkien konvergenssikriteerien osalta. Tällöin komissio voi sopivalla joustavalla kriteeritulkinnalla yhdistellä pakettiratkaisun, josta jäsenmailla ei ole insentiivejä poiketa, jos ne haluavat itse olla mukana ja joka vie itse kriteereiltä viimeisenkin terän. Ministerineuvoston sisällä poikkeamisinsentiivit ovat pienet, koska ääni toisen maan jäsenyyttä vastaan voi koitua esteeksi maan omalle jäsenyydelle. Tällaiseen pakettiratkaisuun viittaa myös ajatus EMU-kelpoisuuden ennakoarvioista ennen varsinaista komission aloitetta.

Ministerineuvoston päätöksen toisena puolella ovat kansalliset kunkin jäsenmaan omista lähtökohdista versoavat päätökset - kansalliset EMU-kannat. Ainakin poliittisesti kaikki jäsenmaat Tanskaa ja Isoa-Britanniaa lukuun ottamatta ovat sitoutuneet EMUun Maastrichtin sopimuksessa, mutta kansalaisten keskuudessa EMUn kannatus vaihtelee maittain paljonkin. On luultavaa, että vastentahtoista EU-maata ei

voida pakottaa EMU-jäseneksi. Jo Maastrichtin sopimus antaa mahdollisuuden siihen, että ”sisämarkkinioihin riittämättömästi integroitunutta maata” ei tulkita EMU-kelpoiseksi. Tällainen status on varmasti saatavissa kulissien takana, jos jäsenyys ei maata tai kansaa miellytä.

Konvergenssikriteerit ja erityisesti niiden tulkinnanvaraisuus ovat tuoneet EMU-ratkaisuun aimo annoksen poliittista taloutta ja myös tietynlaisia jännitteitä jäsenmaiden välille. Samalla kaupankäynti kriteereistä liittää myös EU:n tulevat hankkeet EMUn taustalle. Oman lisänsä vyyhteen tuo tietysti kussakin maassa tehtävät kansalliset päätökset, astuako EMUun vai ei. Vaikka Maastrichtin sopimus periaatteessa sitoo lähes kaikki maat EMUun, ainakin lyhyellä aikavälillä negatiivinen kansallinen päätös pitäneee maan EMUn ulkopuolella. Kokonaan toinen kysymys on, kuinka kauan näin voi jatkua, koska onhan EMU erottamaton osa sisämarkkinoita.

Tämä Kansantaloudellisen aikakauskirjan numero kokoa EMUun liittyvää keskustelua Suomessa noin vuotta ennen ministerineuvoston maagista päätöstä. Suuri osa materiaalista koostuu professori Jukka Pekkarisen ryhmälle kirjoitetuista taustaraporteista, jotka aikakauskirja haluaa näin saattaa kansiin ja mahdollisimman laajaan tietoon. Vaikka raportti saikin moitteita osakseen siitä, että se ei joidenkin mielestä sisältänyt riittävästi uusia aineksia tai yllätyksiä, ovat sekä raportti että tämä aikakauskirjan numero oivia dokumentteja niistä aineksista, joihin kukin voi kantansa perustaa. Lopulta päätöksen onkin perustuttava esitettyjen elementtien erilaisiin painotuksiin ja jos elementeissä ole mitään uutta ja yllättävää, niin silloinhan valmiudet päätöksentekoon ovat jo melkoiset.